

CAPUT II.

EXCLUDUNTUR DUO FALSI MODI EXPLICANDI INDIFFERENTIAM LIBERTATIS.

1. Duæ sunt in hac re sententiæ quæ nobis non probantur. Prior est hanc indifferentiam voluntatis passive tantum esse intelligendam. Cum enim consistat hæc indifferentia in potestate ad volendum et nolendum, aiunt auctores hujus sententiæ eatenus hanc indifferentem potestatem in nostra voluntate reperiri, quatenus ex se non est determinata ad hoc vel illud objectum volendum, nec ad nolendum aut volendum idem objectum, sed ad utrumque potest ab alio determinari. Quod si objicias hinc sequi voluntatem passive tantum concurrere ad actus liberi arbitrii, quod in Tridentino Concilio damnatum est, respondent negando id sequi, quia ita est voluntas indifferentis ut ad hoc vel illud determinetur, quod non determinatur ad recipiendum tantum, sed ad agendum, nimirum ad volendum.

Verumtamen hæc sententia (ut existimo) libertatem arbitrii evertit. Quod ut breviter patefiat, duas hic quæstiones distinguere oportet. Una est an cum hac determinatione simul esse possit liber usus arbitrii; alia, an in indifferentia, et veluti passiva capacitate hujus vel illius determinationis, consistat libertas arbitrii. Prior quæstio non spectat ad præsentem locum, sed infra erit discutienda. Posterior ergo est in qua nunc versamur.

2. *Sola indifferentia passiva non sat est ad libertatem.* — *Id ratione probatur.* — *Legantur Durand. in 2, d. 24, q. 2; Greg. Arimon. q. 1.* — Dicimus igitur libertatem arbitrii tolli, si in hac sola indifferentia passiva constituatur, quod prius quam auctoritate firmetur, ratione ita declaratur. Quia passio ut passio non potest esse sub dominio et libera patientis facultate, nisi sub ejus potestatem et dominium cadat actio a qua est talis passio; ergo indifferentia tantum passiva non potest ad libertatem arbitrii sufficere; multo ergo minus poterit hæc libertas in tali indifferentia consistere. Propositio assumpta magis indiget declaratione et intelligentia quam probatione. Nam ex actione necessario sequitur passio; si ergo actio non est sub dominio patientis, nec passio erit; sed non potest actio esse sub dominio patientis, si non sit ab illo; non est autem ab illo, nisi ipsummet sit agens, quia actio non est a pas-

sione, sed e converso; ergo in potentia passiva ut sic non potest esse dominium passionis suæ.

Rursus declaratur in hunc modum: nam, si voluntas est passive indifferentis, ut ad hunc actum vel illum ab alio determinetur, ergo quod in ipso usu ad hunc potius quam illum actum, vel in hoc tempore potius quam in alio determinetur, non potest oriri ab ipsa voluntate, quia ipsa de se ponitur indifferentis, quæ dispositio est illi connaturalis, et antequam ab alio determinetur, semper manet negative seu passive indifferentis, id est, capax hujus vel illius actus seu determinationis. Nec poterit ipsa suam determinationem inchoare, quia passum non potest suam naturalem dispositionem immutare; omnis enim immutatio ab agente provenire debet; ergo illa indifferentia passiva nulla ratione satis esse potest ad libertatem, neque in usu seu exercitio ejus ut sic cerni potest libertas respectu facultatis sic patientis, seu quæ passive determinatur, sed tota libertas, si quæ intercedit, erit in agente, seu determinante.

Declaratur exemplis. — Tandem exemplis declaratur; baculus enim aut manus indifferentis est passive ut sursum vel deorsum moveatur; hæc autem indifferentia non pertinet ad libertatem in manu vel baculo. Similiter intellectus noster, proposito sufficienter objecto fidei, indifferentis est ut ad assentiendum vel dissentiendum determinetur; tamen, quia hæc indifferentia in eo tantum est passiva, vel ad modum passivæ, ideo non est in eo libertas, nec homo secundum illam passivam capacitatem liber est, sed secundum eam facultatem quæ potest ipsum intellectum determinare ut credat vel non credat, quod est active a voluntate, quatenus ad eam spectat movere potentias animæ ad exercitium actuum, ut D. Thomas docuit (1. 2, q. 13).

3. *Confirmatur ex Tridentino.* — Merito ergo Tridentinum Concilium, sess. 6, ut libertatis usum in humanis actibus, etiam supernaturalibus, tueretur, docuit, in c. 5, et can. 4, *hominem cooperari in hujusmodi actibus, et non mere passive se habere aut nihil omnino agere.* Hoc ergo existimavit Concilium necessarium ut possit etiam non agere, seu *dissentire*, ut ibidem definit. Quia si solum passive se haberet, non esset in potestate ejus pati et non pati, sed in potestate agentis, si sit agens voluntarium; et similiter non esset in potestate ejus moveri et non moveri, determinari et non determinari, quatenus ad hæc

omnia mere passive se habet. Sentit ergo aperte Concilium indifferentiam libertatis non esse positam in potentia passiva ut passiva est, vel quæ ad modum passivæ se habet, quoad motionem seu determinationem ab alio, sed in potentia agendi; et hoc modo definit, can. 5, *esse in potestate hominis vias suas malas facere.*

4. *Ex Scriptura.* — Et similiter usus liberi arbitrii semper in divinis Scripturis per modum actionis ipsius personæ liberæ declaratur, ut Zachar. 4, Joel. 2: *Convertimini ad me*, quibus verbis, *libertatis nostræ admone-mur*, ut dixit idem Concilium; et simili modo dicere possumus admoneri nos eisdem verbis nostræ actionis seu cooperationis, quia non vocatur aliquis ad patiendum, sed agendum. Quod si interdum de sustinendis aut de suffere-dis passionibus admone-mur, id solum est quatenus nostræ voluntatis consensum eis possumus adjungere, quod non nisi aliquid agendo præstamus. Hoc ipsum egregie declaratur verbis illis Sapientis (Ecclesiast. 31): *Qui potuit transgredi, et non est transgressus, facere mala, et non fecit: ideo stabilita sunt bona illius in Domino.* Laudatur ergo de bono usu potestatis agendi et non agendi; in illa ergo, ut talis est, indifferentia libertatis consistit.

Idemque confirmant verba illa Christi Domini (Matth. 21): *Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum, aut facite arborem malam et fructum ejus malum.* Quæ tractans Augustinus, ait (lib. cont. Adim., c. 26), *in voluntatis potestate positum esse ita mutari, ut bonum possit operari.* Quod dictum in retractionibus (lib. 1, c. 21), recognoscens, ait: *Non est contra gratiam Dei, quam prædicamus; in potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est, nisi a Deo detur, de quo dictum est: Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Cum enim hoc sit in potestate, quod cum volumus facimus, nihil tam in potestate quam ipsa voluntas est, sed præparatur voluntas a Domino.* Notentur singula verba, et evidenter intelligetur ponere Augustinum libertatem in potestate agendi. Mutare enim in melius voluntatem, effectio et magna effectio est, et tamen hujus rei potestatem tribuit Augustinus homini, receptam tamen a Domino; similiter potestas agendi et volendi activa est. Denique, notetur obiter non dicere Augustinum: Determinatur voluntas a Domino, sed *præparatur*. De qua re inferius; satis nunc sit os-

tendisse indifferentiam libertatis in voluntate, ut active se reducit in actum, considerandam esse, non vero ut passive potest ad varios actus ab aliquo agente extrinseco determinari. Et ita sentiunt Catholici omnes qui de libero arbitrio hactenus scripserunt, quos capite tertio indicabimus. Denique Aristoteles, 1 Mag. Moral., capit. 9, hac ratione dixit in nostro arbitrio esse bona malaque facere. (Legatur idem Aug., 5 de Civ., c. 61; 1. 83 quæst., q. 24; 1. 3 de Lib. arb., c. 1; Anselmus, de Concord. grat. et lib. arb.; Bern. optime, 1. de Grat. et lib. arb.)

Refertur secunda sententia recentiorum.

5. Altera sententia est quorundam recentiorum Theologorum, qui libertatem voluntatis constituunt in sola indifferentia (ut aiunt) iudicii rationis, non quod ipsum rationis iudicium formaliter indifferentis sit, sed quod per ipsum iudicetur indifferentia quam objectum vel medium habet respectu voluntatis vel finis. Unde uno verbo dici potest hæc indifferentia, *objectiva*. Ut enim voluntas sua libera facultate utatur, necesse est ut ab intellectu judicante et proponente objectum moveatur. Quando ergo intellectus tale objectum voluntati proponit, talique rationis advertentia, ut sufficiens non sit necessitatem inferre voluntati, sed ita eam, quantum in se est, indifferentem relinquat, ut velit aut nolit, tunc libere voluntas movetur. Ergo illa indifferentia objecti sic propositi satis erit ut motus voluntatis liber sit, quidquid antecesserit, vel comitetur, vel supervenerit ad actum voluntatis. Nam tota libertas provenit ab illo iudicio; ergo definitio actus liberi est, ut sit motus voluntatis ex tali iudicio factus: ergo, quidquid superveniat voluntati, si tamen ex tali iudicio vult, manet integra definitio actus liberi: ergo et libertas actualis. Hujus sententiæ sectatores eam aliter declarant, quia indifferentia libertatis non est indifferentia potentiæ, sed objecti; unde si maneat indifferentia objecti, quamvis potentia sit determinata, actus erit liber. Assumptum declaratur in divina voluntate, quæ non est indifferentis ex parte potentiæ; esset enim hæc imperfectio et potentialitas; unde ab æterno est determinata ad unum: tamen, quia objecta creata vel creabilia iudicantur indifferentia, et non proponuntur ipsi ut necessario diligibilia, ideo simpliciter est libera. Sic ergo existimandum est accidere in

humana libertate, cujus maxima perfectio est quod divinam libertatem imitetur.

6. *Refellitur prædicta sententia.* — Hæc vero doctrina est sine dubio falsa, proceditque ex falso fundamento, quia non distinguit inter facultatem liberam et usum liberum ejus; et in discursu rationis suæ non discernit inter radicem libertatis ipsamque formalem libertatem; illa enim indifferentia judicii optime dicitur a peritoribus Theologis radix libertatis, non tamen est ipsa formalis libertas; ut ex dictis in primo capite constat. Quo fit ut illa etiam indifferentia judicii sit sufficiens argumentum et origo facultatis liberæ. Et consequenter erit argumentum liberi usus, liberæque operationis, si talis facultas modo sibi proprio operari sinatur, et aliunde non impediatur; si tamen hujusmodi impedimentum intercedat, aut aliqua extrinseca vis quæ facultatem voluntatis impediatur ne in usum prodire possit, tunc sola illa indifferentia objecti vel judicii ad liberum usum non sufficiet.

Ratio a priori. — Probatur primo a priori; quia usus libertatis consistit proxime ac formaliter in actu libero ipsius voluntatis; actus autem voluntatis non habet rationem liberi immediate, nisi a facultate ipsius voluntatis, quam actu exercet in actum ipsum, in eumque dominatur; ergo, quamvis ipsa voluntas de se sit libera, et judicium rationis adsit, proponaturque objectum non inferens necessitatem, si tamen aliunde facultas voluntatis impediatur ne suo actui dominetur, neque utramque vim suam agendi et non agendi actu solutam et expeditam habeat, actus non erit liber.

7. *Cuidam objectioni fit satis.* — Dicitur fortasse fieri non posse ut voluntas, præsentato tali objecto per tale judicium, ita impediatur quominus, si operatur, libere operetur. Respondetur imprimis: cum conditionalis nihil ponat in esse, etiamsi verum esset nullo posse impedimentum intercedere, nihilominus vera esset conditionalis propositio, si id intercedat, impediturum esse usum libertatis, etiamsi non tollat facultatem liberam, nec judicium rationis. Deinde falsum est non posse tale impedimentum intervenire ab aliquo extrinseco agente, nimirum a Deo; nam etsi creata agentia non habent vim in voluntatem ipsam per se et immediate, ut habet sana doctrina, Deus autem cum sit voluntatis auctor et dominus, potest quomodo voluerit ipsam movere, impellere, aut impedire.

Quod enim Sapiens ait (Prov. 2): *Cor regis in manu Dei est, et quocumque voluerit inclinabit illud*, non solum in actibus ipsis habet verum, sed etiam in modo operandi. Quamobrem non immerito, licet communiter Theologi (Magist. cum aliis, in 1, dist. 47; D. Thom., 1. 2, q. 6, a. 4 in corp., et ad 1, clarius de Verit., q. 22, a. 8) dicant non posse voluntatem cogi, in eo rigore vocem coactionis sumendo, quo significat motum contra internum impetum seu appetitum, quia, hoc ipso quod est motus voluntatis, est quidam appetitus ejus et ab interno impetu, nihilominus docent posse Deum vim illam voluntati inferre, quæ in quadam necessitate consistit, et consequenter posse voluntatem nostram ita moveri seu agi, ut ex necessitate, et non cum usu libertatis suæ in actum prodeat. Idque plane sensit Damascenus, cum dixit non prædefinire Deum actus voluntatis nostræ, ne illi vim inferat; dictam enim necessitatem vim appellavit; quod in modo loquendi frequens esse apud Patres, diligenter est observandum. Non negat autem Damascenus posse Deum illam inferre; imo, supponens posse, ait ita Deum temperare actionem suam, ut vim non inferat, quod ad suavem ejus providentiam spectat. Unde idem est sensus Sanctorum omnium, cum ad liberum usum voluntatis hanc conditionem ex parte Dei requirunt, videlicet, ut eam moveri sinat modo sibi proprio; supponentes posse Deum, pro suæ potentiæ efficacitate, eum operandi modum impedire, si velit; tamen pro suavi suæ providentiæ dispositione id non facere; vel, si interdum faciat, inter miracula, quæ communem providentiæ rationem exsuperant, esse annumerandum. (Dam., lib. 2 de Fide, c. 30; Cyril., lib. 4 in Joan., c. 7; August., de Prædest. et gr., c. 15; Prosper, ad objectio. Gallorum, c. 1 et 11; Faust., lib. 2 de Grat. et lib. arb., cap. 2; D. Thom., 1. 2, quæst. 112, art. 5.)

8. *Totius rationis collectio.* — Non ergo satis est ad usum liberi arbitrii indifferentia objecti seu judicii; sed necessarium etiam est ut ab extrinseco agente vis seu necessitas non inferatur. Unde hujus temporis hæretici non negant quidem operari nos ex perfecto judicio, et advertentia rationis; experiuntur enim se ab ipsis objectis non cogi, neque necessitatem pati; negant tamen nos libere operari, quod Deus sua omnipotenti voluntate nobis necessitatem imponat. In quo a Catholicis non reprehenduntur, eo quod aliquid as-

serant quod vel in re ipsa contradictionem aut repugnantiam involvat, aut Dei omnipotentiam superet; sed redarguuntur eo quod ex divinis Scripturis, aliisque fidei principiis, constet Deum ordinarie non uti nobiscum ea efficacia et omnipotentia sua, neque id esse suæ sapientissimæ ac suavissimæ providentiæ consentaneum.

Libertas quasi duplicem facultatem includit, et volendi et nolendi.

9. Potest præterea in hunc modum res hæc declarari; liberum enim arbitrium, quoad ipsam facultatem, duplicem potestatem includit, seu quasi duas partes ejusdem facultatis, videlicet, potestatem et volendi et nolendi seu non volendi; hæc enim duc pro uno et eodem a nobis usurpantur, quia, licet philosophico more distingui possent, cum nolle significet actum positivum, non velle autem puram carentiam vel suspensionem actus, tamen moraliter et in usu libertatis perinde se habent, quia quocumque ex usu libertatis potest voluntas continere actum vel amorem suum, non volendo aliquid objectum, potest etiam per positivum actum illud nolle, vel directo actu illud refutando, seu nolendo, vel convertendo se ad aliud objectum, et virtute ac implicite aliud voluntarie deserendo: servanda est tamen proportio, nam si voluntas est libera quoad specificationem, potest aut non velle objectum, aut etiam nolle; si autem sit libera quoad exercitium tantum, licet non possit formaliter nolle objectum, potest tamen nolle ipsum actum, vel formaliter, vel virtute, volendo libere, et convertendo se ad alia objecta. Atque ita vix potest voluntas, saltem regulariter et moraliter loquendo, aliquid humano modo non velle cum judicio et advertentia rationis, nisi etiam nolit, aliquo ex prædictis modis. Igitur facultas libera duplicem illam potestatem includit, nolendi et volendi; in his enim ejus indifferentia posita est, ut ex capite superiori constat. Ut ergo ejus exercitium et usus vere sit liber, oportet ut utraque potestas sit expedita ad operandum, ita ut integrum sit voluntati, qua maluerit harum potestatum uti; nam in hac optione et quasi electione usus libertatis consistit, juxta illud Josue 24: *Optio vobis datur, eligite quod placet*; ergo, quacumque ratione alterutra ex his potestatibus impediatur, ita ut usus ejus homini non concedatur, tolletur usus liber, esto non tollatur ipsa facultas, quia perinde est

habere facultatem impeditam, ac non habere illam.

10. *Potestas volendi potest dupliciter impediri: primum ex parte potentiæ.* — Potest autem illa facultas quoad potestatem volendi impediri, vel ex parte objecti, per ignorantiam, vel inconsiderationem omnimodam et invincibilem: vel ex parte potentiæ, si fingamus privari omni concursu et auxilio causæ superioris, quo indiget ad omnem actum elicendum, ut nunc supponitur, et inferius probabitur. Quia si hac ope indiget, et illam non habet nec habere potest, ut in casu supponitur, quia Deus (verbi gratia) statuit cum voluntate non concurrere, evidens est potestatem illam quasi radicalem, quæ in voluntate esse intelligitur, manere omnino impeditam ad usum et actum suum exercendum; ita ut simpliciter dicendum sit tunc non esse id in potestate hominis, nec illi attribui si non faciat. Sicut ignis babilonicus, Deo subtrahente concursum, absolute non potuit tres pueros comburere; et ignis, qui hic existit, non potest rem valde distantem calefacere, quia, licet vim calefaciendi habeat, deest tamen necessaria conditio, sine qua agere non potest; sic ergo voluntas nostra eisdem duobus modis impediri potest quoad actum volendi, ita ut simpliciter non maneat in potestate ejus; scilicet, vel quia omnino deest objectum, quod est materia circa quam operatur actus voluntatis, et est quasi distans, quando omnino ignoratur; vel, si ex parte superioris causæ omnino destituatur, et concursus necessarius paratum non habeat; cum enim Deus libere illum conferat, potest omnino illum denegare firma et stabili voluntate. Et in utroque eventu non erit in potestate voluntatis ipsum velle, et consequenter in carentia talis actus non poterit tunc reperiri liber usus, quandoquidem oppositus actus non est in potestate voluntatis.

11. *Idem confirmatur ex impedimento libertatis ex parte objecti.* — Et ex priori parte potest confirmari posterior, nam quando objectum ita est ignoratum ut ejus consideratio non sit in potestate voluntatis, non censetur libera carentia actus voluntatis, quæ est certa et indubitata sententia; hanc enim ob causam ignorantia invincibilis culpam excusat. Sed tunc non tollitur interna facultas voluntatis, qua posset velle illud objectum, si proponeretur; impeditur tamen, ita ut proxime non sit expedita ad opus, nec sit in manu hominis uti illa, quia sine concursu objecti non

est voluntas sufficiens ad suum actum elicendum, suamque exercendam potestatem; ergo, eadem ratione, etiamsi objectum non desit, si aliunde ita deest necessarius superioris causæ concursus, ut non sit in hominis potestate illum habere, quamvis ipsa potentia physica non minuat, manet in tali statu, ut simpliciter sit impotens ad volendum; quia sine alterius ope, revera non est per se sufficiens ad suum actum elicendum; ergo, stante iudicio rationis, potest usus non volendi propositum objectum non esse liber, ex parte causæ superioris, modo explicato.

Quatenus impediri possit libertas ex parte objecti. — At vero quoad potestatem nolendi vel non volendi, non potest impediri usus libertatis ex parte objecti, si proprie loquamur; potest tamen impediri ab aliqua exteriori causa, ita impellente voluntatem, ut eam non sinat sua facultate uti. Prior pars declaratur; nam, licet interdum voluntas ab objecto ita moveatur, ut illi motioni ipsa resistere non possit, et tunc necessario et sine libertate feratur, quia non est in illa potestas non volendi, ut in amore beatorum contingere credimus, tamen hoc nunquam accidit, nisi quando voluntas naturæ suæ est ita propensa in illud objectum, ut si perfecte propositum sit, naturali impetu in illud feratur absque potestate intrinseca ad suspendendum actum. Quocirca hic non deest tantum usus liberi arbitrii, sed etiam intrinseca facultas libera in ordine ad talem actum; ac propterea tunc revera non impeditur voluntas ne libere operetur, sed omnino ex se non potest in tali actu libere operari: et hac ratione, divina voluntas, quæ impediri non potest, ipsummet Deum necessario et sine vera indifferentiæ libertate amat. Ita ergo in nostra voluntate censendum est. Et, quod dictum est in actu simpliciter necessario, habet etiam locum, proportionem servata, in actu qui ex objecto habet tantum necessitatem quoad specificationem, ut est amor boni in communi, et similes. Nunquam autem contingit ex parte objecti hæc necessitas, nisi quando in ipsa facultate deest indifferentia respectu talis objecti sic propositi, quia objectum movet potentiam intrinseco et connaturali modo; et ideo nunquam magis movet, quam ipsum natum est movere, et quam ista potentia nata est a tali objecto moveri; maxime si verum est objectum, ut sic, non movere efficiendo, sed alliciendo tantum per modum finis; sic enim recte redditur ratio ob quam

non possit vim præternaturalem inferre, sed solum modo suavi et connaturali excitare.

Voluntas creata potest ad volendum necessitari a Deo.

12. *Esther 13; idem fere Ps. 94; Sapient. 7; Prov. 21; Aug. in Enchir., c. 96. Legatur etiam c. 95, et lib. de Grat. et lib. arb., c. 20 et 21.* — Posterior vero pars declaratur in hunc modum, quia, cum in voluntate libera duplex sit potestas (ut dixi), ad volendum, scilicet, et non volendum seu nolendum, neutra earum est infinitæ virtutis et efficacæ; ergo in utraque potest superari a Deo superiori agente, qui est infinitæ virtutis et efficacæ; ergo potest ita a Deo moveri et agi voluntas nostra, quatenus habet potestatem volendi, ut sit prorsus impotens ad resistendum, nec possit ullo modo uti altera potestate, quam habet ad nolendum; ergo tunc in tali actu non erit usus libertatis, etiamsi facultas in se sit libera, et objectum ita sit propositum, ut necessitatem non inferat. Primum antecedens per se est evidens, quia utraque illa potestas est commensurata perfectioni voluntatis creatæ, quæ finita est. Duæ item primæ illationes videntur certissimæ ex infinita virtute Dei, et quia in tali effectu nulla est repugnantia. Unde hic locum habet, quod *Esther. 13* dicitur: *In manu tua, Domine, universa sunt posita, nec est qui possit resistere voluntati tuæ.* Quodque Augustinus dixit: *Neque enim veraciter ob aliud vocatur omnipotens, nisi quia quidquid vult potest, nec voluntate cujuscumque creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Postrema vero consequentia est etiam evidens ex dictis, quia potestas nolendi tunc nullo modo potest ad exercitium et usum applicari, quia voluntas solum habet illam potestatem respectu actus secundum se, non vero respectu superioris agentis, actu impediens illam; ergo non salvatur in eo actu usus libertatis; quia hic non sumitur ex sola facultate remota, vel ex objecto solo, sed ex utraque illa facultate proxime expedita ad operandum seu exercendum actum. Non ergo sola indifferentia iudicii vel objecti sufficit, nisi etiam superior causa voluntatem nostram sinat suo connaturali modo operari; hunc enim potest agens extrinsecum immutare, quamvis solum objectum nunquam illum alteret seu immutet.

13. *Argumentum ad hominem.* — Denique, ad hoc confirmandum, addere possumus ar-

gumentum, quod ad hominem vocant, contra hujus sententiæ auctores; nam ipsi docent quod, si Deus ex necessitate naturæ ageret, et nostram voluntatem tunc moveret, ea, scilicet, motione qua causa prima movet secundam, voluntas nostra necessario et non libere operaretur. Ex hac doctrina (sive vera, sive falsa sit) sic colligo: etiamsi Deus necessario ageret, non destrueret iudicium rationis, et tamen destrueret libertatem, quia necessitate quadam moveret voluntatem, et, posita ejus motione, non posset voluntas non operari; ergo falsum imprimis est definitionem libertatis salvari, hoc solo quod voluntas feratur ex iudicio rationis judicantis indifferentiam in objecto; nam tota hæc definitio conveniret actui voluntatis elicitæ ex necessaria motione Dei necessario agentis, et, ut ipsi dicunt, non esset liber. Falsum item est non posse intelligi necessitatem inferri actui voluntatis, stante illo iudicio libero; nam, posita illa hypothesi, divina motio dicitur necessitatem ei imponere et libertatem tollere, cum tamen evidens sit non auferre rationis iudicium. Ex quo etiam possumus ita concludere: divina motio efficax et necessaria tolleretur libertatem, licet non tolleretur iudicium; ergo etiam nunc potest Deus, libere agendo, tam efficacem motionem adhibere, ut libertatis usum tollat, manente rationis iudicio. Probatur consequentia, tum quia non est nunc minus potens Deus ad efficaciter movendum; tum quia eam vim, quam adhiberet necessario si naturaliter ageret, potest nunc adhibere libere; quid enim vetat? Falsum ergo est libertatem formaliter compleri per tale iudicium.

Secundæ opinionis fundamenta dirimuntur.

14. Atque hinc responsum est ad fundamentum prædictæ sententiæ; licet enim iudicium illud sit radix liberæ electionis, non tamen satis est ad formalem libertatem. Nec verum est definitionem liberi actus compleri in hoc quod ab illo iudicio procedat, sed in hoc quod procedat ex facultate consentanea illi iudicio non impedita, nec aliunde vim seu necessitatem patiente.

Discrimen inter divinam nostramque libertatem. — *Immutabilitatis necessitas cum libertate non pugnat.* — Alia vero confirmatio et declaratio illius sententiæ, vel in æquivoco laborat, dum a divina libertate ad nostram argumentatur, vel aperte est falsa. Quum

enim sumit libertatem non esse indifferentiam potentiæ, sed objecti, si sit sensus ad libertatem non esse necessariam indifferentiam volentis, seu operantis, est aperte falsum, sive Deo sive nobis talis indifferentia negetur. Quid enim refert objectum ex se esse indifferens, si operans aut volens aliunde, sive extrinsecus, sive ex natura sua, non est indifferens, sed ad unum determinatum? Si vero sit sensus non esse necessariam potentiæ indifferentiam in ordine ad actus, sed in ordine ad objecta sufficere, est quidem hoc verum in Deo, non tamen in nobis; Deus enim ex se est indifferens ad volenda objecta extra se, non per modum potentiæ ad actus, sed per modum simplicissimi actus, qui per sese potest terminari vel non terminari ad talia objecta, sine ulla potentialitate, quod in ipso Deo mirabile est, et proprium ejus, ob illius infinitam perfectionem. Creatura vero, quæ finita est, non potest attingere perfectionem illam: sed participat libertatem per modum potentiæ, quæ potest actum efficere vel suspendere, aut oppositum facere. Neque ad rem spectat quod voluntas Dei fuerit ab æterno determinata, et in ea determinatione semper maneat, et tamen libere velit; quia illa determinatio, quamvis æterna, non fuit ab alio, sed ex propria libertate; perseverat autem semper eadem ob immutabilitatem; et ideo illa determinatio non pugnat cum indifferentia, quia est ab intrinseca libertate, et necessitas immutabilitatis simpliciter non repugnat, quia est ex suppositione libera ipsimet operanti seu volenti, imo est semper idem actus, eademque determinatio libera.

CAPUT III.

VERA INDIFFERENTIA LIBERTATIS EJUSQUE RECEPTE DEFINITIO EXPONITUR.

1. *Quid ad liberum indifferentiæ usum requiratur.* — *Apud Tur., l. 4 pro epist. Pont., c. 2; Basiliius.* — Vera igitur et communis Theologorum sententia est, ad usum liberum duo requiri. Primum est, in facultate ipsa indifferentia positiva ad volendum et nolendum; alterum est, ut, quum illa facultas exercet actum, ita sit disposita ut, positis omnibus requisitis in actu primo seu ex parte principii ad operandum, expedita maneat ad volendum et nolendum. Prior hujus sententiæ pars necessario sequitur ex dictis cap. super. contra priorem sententiam; quia fa-